

На підтвердження великих виражальних можливостей української мови автор наводить приклади з творів українських (Остап Вишня, В. Шевчук, П. Куліш, У. Самчук, О. Довженко, В. Шкляр та ін.) і зарубіжних авторів у перекладі українською, зокрема цитовані твори Е. Хемінгуей, К. Чапека, Марка Твена, С. Кінга, А. Крісті, О. Генрі, Дж. Боккаччо, Р. Бредбері, А. Дюма, О. де Бальзака, А. Ліндгрена, У. Коллінз, П. Коельйо, Е. Золя та ін.

Обізнаність із особливостями словника епітетів [4] корисна, наприклад, у процесі написання компліментарної частини вітальної промови. Зокрема, вітаючи батька використовуємо епітети *благородний, вимогливий, веселий, делікатний, добрий, елегантний, життєлюбний, надійний, обачний, порядний, привітний, розсудливий, уважний, сильний, хоробрый* тощо. Щоб навчитися зробити комплімент *дівчині*, доцільно виписати епітети *вродлива, гожа, дивовижна, прекрасна, приваблива, віддана, делікатна, доброзичлива, інтелігентна, метка, привітна* тощо. Готуючи текст рецензії, учень/учениця полегшить собі роботу, скориставшись епітетами до слова «книжка»; готуючи розповідь про своє місто, доцільно використати епітети до цього іменника.

Насамкінець зазначимо, що ознайомлювальна робота зі словниками, завдання з використанням їх мають бути системними, а вступні уроки – відправною точкою її. Соціальний ефект тут очевидний: зростання мовної культури й поповнення активного словника, що є важливими ознаками мовної особистості.

Ключові слова: словник, довідник, норма, мовна особистість, системна робота.

Список літератури

1. Активні ресурси сучасної української номінації: Ідеографічний словник нової лексики / Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко та ін.; відп. ред. Є.А. Карпіловська. К.: ТОВ «КММ». 2013. 416 с.
2. Береза Т. Мовою бестселерів: сучасний словник живої мови. Львів: Априорі. 2017. 800 с.
3. Береза Т. Слова, що нас збагачують: словник вишуканої української мови. Львів: Априорі. 2016. 384 с.
4. Єрмоленко С.Я., Єрмоленко В.І., Бибики С.П. Новий словник епітетів української мови. К.: Грамота. 2012. 488 с.
5. Колібаба Л.М., Фурса В.М. Словник дієслівного керування. К.: Либідь. 2017. 656 с.
6. Нові слова та значення: словник / Ін-т укр. мови НАН України; укл. Л.В. Туровська, Л.М. Василькова. К.: Довіра. 2009. 271 с.

Гончарова Н. О.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ

У 2019 році ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» із залученням науковців відділу STEM-освіти та відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі, зазначеної вище установи, науковців відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, методистів та педагогів-

практиків, було проведене дослідження «Стан розвитку економічної освіти в закладах загальної середньої освіти України». Одну з груп респондентів, поряд із учнями 10-х класів та їхніми батьками, становила група учителів, що викладають економіку та курси економічного спрямування (961 учитель) [2].

Більшість опитаних респондентів зазначили, що підручник залишається одним з основних засобів навчання, який вони використовують на уроках економіки. Так, з таблиці 1 ми бачимо як саме розподілилися відповіді на запитання анкети «Що з перерахованого Ви використовуєте на уроках економіки?»

Отже, з таблиці 1 бачимо, що 86,1% опитаних учителів обрали підручники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України; 66,3% – дидактичні матеріали; 65,5% – навчальні посібники і найменшу популярність серед засобів навчання отримали інтерактивні електронні комплекси – 21,4% та економічні енциклопедії – 22,3%.

Таблиця 1

Засоби навчання на уроках економіки (за результатами анкетування учителів)

№	Засоби навчання	Всього (%)
1.	Навчальні посібники	65,5
2.	Підручники, рекомендовані МОН України	86,1
3.	Інтерактивні електронні комплекси	21,4
4.	Робочі зошити	40,9
5.	Навчальні практикуми	37,8
6.	Економічні енциклопедії	22,3
7.	Дидактичні матеріали	66,3

Зрозуміло, що сучасні підручники або ж, як їх називають, підручники нового покоління, для того, щоб залишатися у тренді, бути цікавими для «цифрового покоління», утримувати увагу учнів під час уроку, а головне – формувати в них стійкий інтерес до змісту самого підручника, мають розроблятися з урахуванням і включенням до їх структури новітніх засобів візуалізації навчального матеріалу. До останніх можна віднести наповнення змісту підручника QR-кодами та елементами доповненої реальності.

Пприблизно половина вчителів (50,6%) на пропозицію анкети «Оберіть найважливіші структурні елементи навчальних посібників економічного спрямування для формування предметних компетентностей» обрала таким елементом використання сучасних засобів візуалізації навчального матеріалу QR-коди, AR (доповнену реальність).

Для формування предметної компетентності з економіки здобувачів освіти серед запропонованих структурних частин навчальних посібників, вчителі найбільшу перевагу віддали економічним задачам (78,6%), а найменшу – глосарію термінів (19,5%). Детальніше із відповідями на запитання анкети можна ознайомитися у таблиці 2.

Доповнена реальність, яка є трендом серед сучасних технологій, включається в освітній процес поступово. Нами розроблено і наведено класифікацію технологій доповненої реальності для навчання, а також представлено приклади використання цієї технології, зокрема, серед друкованої продукції в Україні [1, с. 49]. Для реалізації технології доповненої реальності в процесі навчання, окрім підручників та посібників, можуть бути використані розвиваючі ігри, моделювання об'єктів та ситуацій, додатки для тренування навичок, як

зазначають у своїй статті О. Ю. Чубукова та І. В. Пономаренко [3]. Зазначимо, що саме підручники та посібники вони ставлять на перше місце.

Таблиця 2

Найважливіші структурні елементи навчальних посібників економічного спрямування для формування предметних компетентностей учнів
(за результатами анкетування учителів)

№	Структурні елементи навчальних посібників	Всього (%)
1.	Запитання	22,8
2.	Відеоматеріали	68,1
3.	Заповнення схем / таблиць	51,6
4.	Задачі з економіки	78,6
5.	Висновки	24,2
6.	Текстова частина	28,4
7.	Глосарій термінів	19,5
8.	Використання сучасних засобів візуалізації навчального матеріалу QR-коди, AR (доповнена реальність)	50,6

Процес включення доповненої реальності в підручник, на нашу думку, є трудомістким і потребує залучення ІТ-фахівців та налагодженої командної роботи. Автори підручника чи посібника розробляють його зміст, структуру, визначають де доречно використати візуалізацію подачі навчального матеріалу через доповнену реальність, а далі за роботу беруться програмісти. Їх задача розмістити у тексті або на малюнку мітки, які будуть реагувати на додаток з доповненою реальністю і змушувати картинку «оживати»: рухатися, видавати звуки, читати текст, співати, роз'яснювати тощо. Також до роботи підключаються дизайнери та редактори.

На нашу думку, недоліком такого поєднання паперового та електронного контенту, в процесі підручникотворення, може стати оновлення програмного забезпечення електронних пристроїв в майбутньому. Відповідно, цифровий контент перестане підтримуватися, а додатки не відобразатимуть доповнену реальність в тексті підручника. Цю особливість варто врахувати ще на початкових стадіях підручникотворення, таким чином, щоб текстової та візуальної інформації на сторінках підручника було достатньо для подальшого його використання і без додатків доповненої реальності.

З метою позбавлення змістовно-методичних помилок автори мають здійснювати авторський контроль виготовлення друкованої продукції на всіх її етапах.

Отже, зробимо висновок, що в наш час поєднання традиційного створення підручника з використанням новітніх досягнень науки і технологій, зокрема, технології доповненої реальності є актуальним та перспективним і потребує подальших ґрунтовних науково-педагогічних та психологічних досліджень.

Ключові слова: підручникотворення, доповнена реальність, дослідження, навчання економіки, заклади загальної середньої освіти.

Список літератури

1. Гончарова Н. О. Технологія доповненої реальності в підручниках нового покоління. Проблеми сучасного підручника. – 2019. – Випуск 22. – С. 46-56. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://lib.iitta.gov.ua/716685/1/9c8b6a35b1ea5b7130c1ae9942824e97.pdf>

2. Гончарова Н. О., Патрикєєва О. О., Каменєва І. В. Економічна освіта в Україні (висновки за результатами дослідження). Управління освітою. – 2019 рік. – Випуск 8 (416). – С. 30-43. [Електронний ресурс]. Доступно:

<https://lib.iitta.gov.ua/717444/1/Економічна%20освіта%20в%20Україні.pdf>

3. Чубукова О.Ю., Пономаренко І.В. Інноваційні технології доповненої реальності для викладання дисциплін у вищих навчальних закладах України. [Електронний ресурс]. Доступно: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11227/1/20_27.pdf

Гораш К. В.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу інновацій та стратегій розвитку освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ

В умовах модернізації освіти України для закладів загальної середньої освіти актуальними є питання створення сучасного освітнього середовища, яке б дало змогу досягнути мети повної загальної середньої освіти – «всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [3].

Важливим завданням для сучасної школи є створення саме *інноваційного освітнього середовища*, яке б сприяло формуванню в учнів ключових компетентностей необхідних для успішної життєдіяльності в сучасному *інноваційному світі*, серед яких – громадянські та соціальні, що ґрунтуються на ідеях і принципах демократії, гуманізму, рівності людей у правах тощо.

У наукових дослідженнях *інноваційне освітнє середовище* визначено та обґрунтовано як організований простір закладу освіти, який дає змогу зосередити інноваційний потенціал, людські та матеріальні ресурси на забезпечення якості освітнього процесу шляхом запровадження освітніх інновацій [4]; система спеціально створених умов, що дають змогу якісно змінювати освітнє середовище закладу освіти та забезпечити мотивацію учнів до навчання й саморозвитку впродовж життя в умовах змін та їхню готовність змінюватись і змінювати навколишній світ [1].

Організація *інноваційного освітнього середовища гімназії* передбачає створення умов, що сприятимуть якості освітнього процесу на рівні базової середньої освіти та успішній соціалізації учнів, які вже пройшли ранню і первинну соціалізацію в сім'ях, закладах дошкільної освіти, початковій школі та здатні свідомо бути суб'єктами освітнього процесу й ідентифікувати себе як громадяни України з українською нацією, обирати ідеали і еталони поведінки тощо. У цьому процесі важко переоцінити роль навчальної літератури, шкільних підручників зміст яких має відображати реальне життя країни та світу і розвивати критичне мислення й дослідницькі навички учнів гімназії.

Шкільний підручник розглядається вітчизняними й закордонними дослідниками як інструмент для створення ідентичності молодих поколінь [2; 5; 6]; у наукових працях активно